

شهرتاریخی فرهنگی و مذهبی ارومیه

کتابشناسی ارومیه

دکتر مهدی هاشمیان

چاپ اول مهرماه ۱۳۹۱

انتشارات مهدآزادی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه : هاشمیان، هادی، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور : کتابشناسی ارومیه/ هادی هاشمیان.
مشخصات نشر : تبریز: مهد آزادی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری : ۶۷۲ ص.
شابک : 978-964-8899-27-6 : ۲۲۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : ارومیه -- کتابشناسی
رده بندی کنگره : ۱۳۹۱ ۴۳۵۲ الف/Z۳۳۶۸
رده بندی دیویی : ۰۱۶/۹۵۵۳۳۳
شماره کتابشناسی/ملی : ۲۹۳۵۲۸۲

شناسنامه

نام کتاب : کتابشناسی ارومیه
تألیف : دکتر هادی هاشمیان
نوبت چاپ : اول
تعداد صفحات : ۶۷۸
تیراژ : ۱۱۰۰
نیتوگرافی : مهدآزادی
چاپ : آدینه و پیمان
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۹۹-۲۷۶
صحافی : اسلامی
قیمت : ۲۲۰۰۰۰ ریال
ناشر : انتشارات مهدآزادی
حق چاپ محفوظ

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۳	پیشگفتار
۱۶	قدردانی و تشکر
۱۷	فهرست نشانه‌ها و علائم
	کتابشناسی و فهرست:
۲۰	کتابشناسی و فهرست‌ها
	فهرست میکروفیلم‌ها و میکروفیش
۳۰	فهرست میکروفیلم، میکروفیش، نقشه‌ها و پروژه‌های عمرانی
	راهنما:
۳۲	راهنماها
	دایرةالمعارف و فرهنگ نامها:
۳۹	دایرةالمعارف و فرهنگ نامها
	نشریات ادواری:
۴۰	روزنامه‌ها و مجلات ارومیه
۶۸	سالنامه‌ها
	کتاب‌های کتابداری:
۷۲	کتاب و کتابداری
	اسناد و نسخ خطی:
۷۸	اسناد و نسخ خطی
	جاسوس‌شناسی و تحقیقات اجتماعی:
۸۲	جامعه‌شناسی و تحقیقات اجتماعی
۱۱۴	آمارنامه‌ها
۱۵۹	اقتصاد و بازرگانی
۱۶۳	جامعه‌شناسی و تحقیقات اجتماعی
۱۶۸	صدا و سیما

- جامعه روستائی..... ۱۶۹
ارومیه در آئینه مطبوعات..... ۱۷۲

فرهنگ‌نامه

- آداب و رسوم و مردم‌شناسی..... ۱۷۸
آداب و رسوم و مردم‌شناسی (ترکی)..... ۱۸۱
بایاتی، سایلار و امثال..... ۱۸۳
طنز..... ۱۹۰
آیین نوروز..... ۱۹۱

فرهنگ و آموزش

- آموزش و پرورش..... ۱۹۴
مدارس قدیم و جدید..... ۱۹۵
دانش و دانشگاه..... ۱۹۶
فرهنگ و هنر: ارشاد اسلامی..... ۱۹۷
جهانگردی و امور سیاحتی..... ۲۰۰
صنعت چاپ..... ۲۰۳
ورزش..... ۲۰۴

ارامنه

- کلیساها..... ۲۰۶
ارامنه در آذربایجان غربی..... ۲۰۷
اسناد ارامنه..... ۲۱۲

زبان و ادبیات

- زبان‌شناسی و گویشها..... ۲۱۴
خودآموز زبان ترکی..... ۲۴۳
دستور زبان ترکی..... ۲۴۶
فرهنگ زبان ترکی..... ۲۴۸
کتاب‌های درسی به زبان ترکی..... ۲۵۲
دستور نگارش زبان ترکی..... ۲۵۴
نگرشی بر زبان و ادبیات ترکی..... ۲۵۵
ادبیات..... ۲۶۱
شعر..... ۲۷۰
داستان‌های آذربایجانی..... ۲۷۶
داستان‌های آذربایجانی (ترکی)..... ۲۸۸

۳۹۶..... دده قورقود

۳۹۹..... دده قورقود (ترکی).....

شخصیت‌های ادبی علمی، عرفانی، دینی، ...

۳۰۶..... شعراء

۳۱۲..... شعراء (ترکی)

۳۱۳..... مشاهیر

۳۲۳..... حسام‌الدین چلبی ارموی

۳۲۳..... جلال‌الدین محدث ارموی

۳۳۰..... شیخ‌صافی‌الدین ارموی

۳۳۴..... عربی

تاریخ و جغرافیا

۳۳۸..... جغرافیای تاریخی

۳۵۲..... جغرافیای تاریخی (ترکی)

۳۵۴..... جغرافیای تاریخی (عربی)

۳۶۰..... باستان‌شناسی و آثار تاریخی

۳۹۶..... امام‌زاده‌ها

۳۹۷..... مساجد

۳۹۹..... وقف‌نامه‌ها

۴۰۲..... جغرافیا

۴۱۵..... نقشه‌ها

۴۱۹..... قلعه‌ها و کوه‌ها

۴۲۲..... تاریخ

۴۶۲..... عربی

۴۷۲..... اسناد تاریخی

۴۸۲..... سفرنامه‌ها

انقلاب اسلامی

۵۰۶..... پیام انقلاب اسلامی

۵۰۸..... شهدای انقلاب و جنگ تحمیلی

۵۱۱..... شهید مهدی باکری

۵۱۳..... اسناد انقلاب اسلامی

حزب دموکرات و پیشرو

۵۱۶..... حزب دموکرات و پیشرو

مشرویت

مشروحیت..... ۵۳۰

هنر

معماری..... ۵۴۲
صنایع دستی..... ۵۴۴
خط و خطاطی..... ۵۴۷
فرش..... ۵۴۸
عکاسی..... ۵۴۹
موسیقی..... ۵۵۰
موسیقی (ترکی)..... ۵۵۲
ترانه‌های محلی (ترکی)..... ۵۵۳
عاشیق‌ها..... ۵۵۶
تئاتر و نمایشنامه‌نویسی..... ۵۵۸
تئاتر و نمایشنامه‌نویسی (ترکی)..... ۵۶۰

علوم و فنون

آب و هواشناسی..... ۵۶۲
گیاه‌شناسی..... ۵۶۳
زمین‌شناسی..... ۵۶۴
پزشکی و بهداشت..... ۵۶۶
کشاورزی..... ۵۷۳
آب و برق و آبیاری..... ۵۷۷
عمران و توسعه..... ۵۸۰
جانورشناسی و دام و طیور..... ۵۸۲
محیط زیست (دریاچه ارومیه)..... ۵۸۳
صنایع و معادن..... ۵۹۰
راد و ترابری و هواپیمایی..... ۵۹۱

پایان نامه

اقتصاد و بازرگانی..... ۵۹۴
خاک‌شناسی..... ۵۹۵
پزشکی و داروسازی..... ۵۹۶
گیاه‌پزشکی و حشره‌شناسی..... ۵۹۷
آب و هوا و محیط زیست..... ۵۹۸
عشایر..... ۵۹۹
آب و برق و آبیاری..... ۶۰۰

۶۰۲	زراعت و اصلاح نباتات
۶۰۳	باغبانی
۶۰۴	دامپروری و طیور
۶۰۵	زبان و ادبیات
۶۰۶	تاریخ
۶۰۷	جغرافیا
۶۰۹	ارامنه
۶۱۰	هنر
۶۱۱	معماری
۶۱۲	فهرست منابع و مآخذ
۶۲۳	روزنامه‌ها و مجلات

به نام خدا

ارومیه در شمال غرب سرزمین ایران اسلامی، پهنه لاجوردین دریاچه چلی چست شهری است به وسعت تاریخ، خاستگاه تمدن های بزرگ و درخشان، از جمله اقوام سومری، هوری، مانایی، اوراتویی، ماد و رنگین کمانی از اقوام و ادیان با بافت اجتماعی، شیعه، سنی، زرتشتی، کلیمی، آشوری، مسیحی و دیار شجاعت و پایمردی، پرنعمت و دارای چشم اندازهای زیبای طبیعی با آثار و ابعاد تاریخی، فرهنگی پرارزش.

زمانی ارزش های والای این شهر بیشتر نمایان می شود که بدانیم این شهر بزرگانی چون حسام الدین چلبی مشاور و شاگرد ممتاز مولانا، صفی الدین ارموی، قاضی سراج الدین ارموی و قاضی عزالدین ارموی را در دامن خود پرورانده به طوری که در عصر کنونی نیز رادمردان و اسطوره های جاودانی همچون امینی ها و باکی ها را در سینه خود پرورش داده و به نسل های آینده تقدیم نموده است.

علمای وارسته ای از این شهر برخاسته که به سان ستارگانی درخشان در آسمان فضل و ادب ایران و اسلام درخشیده اند، این دیار مفتخر است که نشان ملی شجاعت در عهد کنونی را فرزند غیور و مجاهد نستوه حضرت حجت الاسلام والمسلمین غلامرضا حسینی و نشان ملی پژوهش را عالم وارسته حضرت آیت الله سیدعلی اکبر فریشتی که هر دو از علمای برجسته و مبارز این مرز و بوم اند دریافت داشته و تاریخ ایران و اسلام به چنین وارستگانی خواهد بالید.

بی شک شناخت چنین شهری با این عظمت نیاز به گردآوری و تدوین یک مرجع علمی است که تمامی آثار مکتوب شهر را از نسخ خطی، کتب و مقالات، پایان نامه و... استخراج و در جهت آشکار سازی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی آن، خود به اثری ماندگار تبدیل شود.

مجموعه حاضر تحت عنوان «کتابشناسی ارومیه» که توسط محقق محترم جناب آقای دکتر هادی هاشمیان فراهم گردیده است منبعی است که می‌تواند محققین را در جهت بهره‌مندی از منابع علمی موجود شهر ارومیه راهنمایی کند.

دکتر جواد شریف‌نژاد

فرماندار شهرستان ارومیه

و

دبیر اجرایی همایش هم‌اندیشی شهر ایرانی

پیشگفتار

شهرستان ارومیه مرکز استان آذربایجان غربی یکی از شهرهای قدیمی و خوش آب و هوای ایران است و با مساحتی حدود ۵۸۹۹ کیلومترمربع در شمال غرب کشور در مرز ایران و ترکیه واقع است، وسعت خود شهر ۴۲/۷ کیلومترمربع در جلگه‌ای به طول هفتاد کیلومتر و به عرض سی کیلومتر در غرب دریاچه لاجوردی ارومیه به فاصله بیست کیلومتری گسترده شده است. این جلگه از رسوبات رودهای نازلوچای و شهرچای و باراندوز چای که همه ساله به طور منظم زمین‌های زراعی و باغات میوه آن را مشروب می‌سازند، پوشیده است. این شهر که سابقاً چیچکست که از نام چیچکلو (گلستان) گرفته شده است، نام داشته و یکی از حاصلخیزترین، در عین حال از پر حادثه‌ترین شهرهای آذربایجان می‌باشد. شهر ارومیه را می‌توان به باغی شیه قلب اسال تشبیه کرد که ساختمان و عمارات میانی آن را درختان پر بار و باغات و مراتع سرسبز چون نگین دربر گرفته‌اند و از این نظر بی‌جهت نیست که در گذشته آن را «دارالنشاط» لقب داده بودند. آب و هوای آن معتدل و به علت مجاورت با دریاچه، نسبتاً مرطوب می‌باشد و دارای زمستان کمی طولانی است.^۱

هدف:

تعدد و تنوع منابع مکتوب در مورد آذربایجان غربی و ارومیه در حوز اهمیت قابل ملاحظه‌ای است و گردآوری و تمرکز و سازماندهی این منابع و آثار می‌تواند، نیاز دانش‌پژوهان و علاقمندان به مطالعه و شناخت فرهنگ و تاریخ این سامان را پاسخ گوید. امید آن داریم مجموعه حاضر تصویری مناسب و گویا از آثار و منابعی را که نمایانگر

وضعیت و سیمای گذشته و حال استان آذربایجان شرقی از لحاظ تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و دیگر ویژگیهاست. فراروی دانشوران، برنامه‌ریزان، محققان و صاحب‌نظران قرار بدهد.

منابعی که در این کتابشناسی معرفی شده‌اند عبارتند از:

۱- کتاب، کتاب‌های معرفی شده بر دو گونه‌اند یا مستقیماً در خصوص ارومیه نگاشته شده‌اند و تمامی مطالب یا قسمت عمده آنها در مورد این شهر است. و یا کتاب‌هایی هستند که بخشی از آن یا فصلی از آن به معرفی آن می‌پردازد و یا حتی صفحه‌ای از آن اشارتی کوتاه بر این شهر دارد. اما در همین مختصر، مطالبی تازه و ناگفته برای تحقیق موجود است.

۲- مقاله، آنچه به عنوان مقاله آمده است، مقالاتی است که در برخی جُنگ‌ها، فصلنامه و نشریات انتشار یافته است.

۳- پایان‌نامه، چون امکان مراجعه به دانشکده‌های گوناگون کشور نبوده و از طرفی بیشتر دانشگاهها هنوز به تهیه فهرست پایان‌نامه‌های خود مبادرت نکرده‌اند، پیداست که کار مربوط به فهرست آنها در این کتابشناسی تا حد امکان بوده است نه حد ایقان.

۴- منابع اداری، جزوات و نشریات اداری بخش عمده‌ای از کتابشناسی حاضر را بویژه در قسمت مربوط به علوم اجتماعی و علوم و فنون قرار داده است. پاره‌ای از نشریات به خاطر اینکه بسیار تخصصی‌اند، جنبه داخلی و درون اداری بوده و در بازار کتاب و مطبوعات انتشار نیافته‌اند. جای شبهه نیست که این دسته نشریات اداری - تخصصی می‌تواند جوابگوی نیازهای فنی و عملی دانشجویان و دانش‌پژوهان قرار گیرد، و علیرغم شکل ارائه آنها که اغلب نامطبوع و به صورت پلی‌کپی یا زیراکس در تیراژ معدود ۱۵ تا ۲۰ نسخه تکثیر شده‌اند. مع‌الوصف مرجع خوبی برای اهل تحقیق به شمار می‌آیند.

۵- اسناد و نسخ خطی و چاپی، اسناد و نسخ قابل ارائه، دارای دامنه و پوشش زیر است:

کتاب‌ها، مقاله‌ها، جزوه‌ها، گزارش‌های رسمی، اعلامیه‌ها، احکام و فرامین و...

۷- میکروفیلم، آرشیو نقشه‌ها و پروژه‌های عمرانی کشور.

۸- نقشه و اطلس.

۹- نشریات ادواری.

روش تنظیم:

برای تهیه این کتاب از کلیه کتابشناسی‌های عمومی و اختصاصی موجود استفاده شده و مقالات و کتاب‌های مورد نظر، استمساخ گردیده است. تنظیم متن کتاب بر مبنای موضوع است و ذیل هر موضوع کتاب‌ها، مقالات، بیان‌نامه‌ها و... بر حسب حروف الفبای سرشناسه اصلی یعنی نویسنده تنظیم شده است. کلیه نام نویسندگان با فهرست مستند مشاهیر کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران مقابله شده است. در صورت موجود نبودن نام نویسنده، سازمان منتشر کننده، شناسه قرار گرفته است. عنوان مقالات و گزارشات را در توی گیومه «» قرار داده‌ایم تا از عنوان کتاب‌ها متمایز باشد. هریک از مدخل‌ها به شرح زیر معرفی شده است:

شماره ردیف، نام‌خانوادگی نویسنده (پدیدآورنده)، نام کوچک، عنوان کتاب، محل نشر، ناشر، تاریخ نشر، تعداد صفحات (یا جلد).

در صورت مشخص نبودن جای نشر، ناشر و تاریخ انتشار به ترتیب بی‌جایی‌ها و بی‌تا گذاشته شده است.

گستره کار:

کتابشناسی حاضر که به زبانهای فارسی، ترکی، عربی، انگلیسی و... عرضه شده، شامل آثار، مدارک و مآخذی است که تا پانز سال ۱۳۹۱ انتشار یافته و دسترسی به آنها مقدور بوده است.

قدردانی و تشکر

اکنون که با استعانت از خداوند متعال، کار تهیه و تدوین کتابشناسی ارومیه به پایان رسیده است، وظیفه خود می‌دانم از جناب آقای دکتر جواد شریف‌نژاد فرماندار محترم ارومیه که شخصیتی اندیشمند و صاحب نظر در امور و مسائل پژوهشی و حامی و مشوق جدی کارهای تحقیقی و حرکت‌های فرهنگی هستند و تدوین کتابشناسی فعلی به پیشنهاد و همت ایشان جامه عمل به خود گرفته است، صمیمانه قدردانی و سپاسگزاری می‌نمایم.

همچنین باید اذعان کنم که چاپ این مجموعه حاصل زحمات شبانه‌روزی جناب آقای مهندس سیدمسعود پیمان و جناب آقای دکتر وحید پیمان می‌باشد و بدون یاری این بزرگواران چاپ کتاب میسر نمی‌شد. از تلاش و همکاری ایشان سپاسگزارم. همچنین از سرکار خانم شکوفی مدیر مؤسسه آذین کامپیوتر و همکاران ایشان که تایپ برگه‌ها و نمایه‌ها حاصل دقت ایشان است با نهایت اخلاص تشکر می‌کنم. در خاتمه، گردآورنده این مجموعه با علم به نقائص کار، مدعی نیست که استقصائی تام نموده است، بلکه کوششی در حد توان و بضاعت علمی خود انجام داده و از خوانندگان گرامی و اساتید بزرگوار تقاضا دارد از ارشاد و راهنمایی‌های ارزنده خود دریغ نفرموده و منابعی را که به آن دست نیافته‌ام تذکر دهند تا انشاءالله در ویرایش دوم افزوده گردد.